

Пропозиції Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій щодо реформування сфери наукових досліджень, розробок та інновацій

I. Преамбула: огляд проблем, на вирішення яких спрямовані пропозиції

Місце науки та інновацій в загальній економічній та політичній стратегії.

Низькотехнологічна структура економіки обмежує потребу в наукових дослідженнях, розробках та інноваціях (НДРІ). Відсутня державна стратегія розвитку науки та інновацій, політика у цій сфері є хаотичною і не узгоджується зі стратегіями розвитку економіки, освіти, культури, не спрямовується на вирішення конкретних проблем суспільства. Недооціненою залишається роль науки у формуванні ідентичності й загальному баченні стратегії розвитку держави. Наука не розглядається як рушійна частина соціально-економічного розвитку, відповідні видатки розглядаються як витрати на утримання, а не як інвестиції. Держава не використовує результати наукових досліджень при розробці та впровадженні політики. Частка прикладних досліджень (у т.ч. пов'язаних з обороною та безпекою) є низькою, оскільки вони потребують значних ресурсів, яких держава не надає, а стимули для залучення приватних інвестицій в дослідження і розробки відсутні. Державна підтримка інноваційної діяльності є незначною. Наука розглядається як декоративний атрибут держави, а не як рушійна сила системного розвитку.

Управління наукою та формування політики

Законодавча база у сфері НДРІ застаріла та суперечлива, потерпає від безсистемних половинчастих змін заради вирішення поточних проблем. Відсутня ефективна координація дій різних міністерств, необхідна для вирішення проблем на системному рівні, а Національна рада України з питань розвитку науки і технологій не має достатньої спроможності і ресурсів для виконання цих завдань. Функції забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері НДРІ не розмежовані між МОН, іншими центральними органами виконавчої влади, національними академіями наук, Національним фондом досліджень. МОН бракує кадрової спроможності для розробки політики, а його здатність приймати обґрунтовані реальними даними рішення обмежена тим, що збору підлягає лише малорелевантна підмножина даних, а самий збір і аналіз цих даних не цифровізований.

Система управління науковою та інноваційною діяльністю є спадком радянської епохи і не відповідає сучасним реаліям. Застарілою є система «галузевої науки», яка переважно не може ані забезпечити впровадження результатів фундаментальних досліджень, ні генерувати якісні прикладні дослідження чи інновації. Великі наукові інституції за відсутності зовнішнього замовлення тяжіють до продовження досліджень за інерцією. У виражено вертикальній системі

управління науковими установами наукові колективи (дослідницькі групи) мають дуже обмежені права, а якість наукових результатів (яка між колективами в межах однієї установи може сильно відрізнятись) не дає переваг конкурентоспроможним. Кількість ієрархічних рівнів адміністративної вертикалі є абсурдно великою для наявної кількості дослідників. Оцінювання наукової діяльності відбувається на основі формальних показників, які не відображають реальну значущість результатів.

Система фінансування науки

Відсутні механізми стимулювання якості досліджень: результати державної атестації фактично не впливають на рівень фінансування, індивідуальні рівні заробітної плати науковців базуються на ступенях та званнях, а не на наукових досягненнях. Розподіл фінансування між науковими установами, який здійснюють головні розпорядники бюджетних коштів, є непрозорим, здійснюється переважно за «історичним» принципом і не залежить від наукових досягнень.

Переважна частина фінансування є базовим, а відомчі конкурси в умовах обмежених ресурсів фактично є замінником інституційного фінансування. Лише незначна частина державного фінансування наукових досліджень витрачається на потреби забезпечення дослідницької діяльності (обладнання, матеріали тощо), а основна частина спрямована на заробітну плату та оплату комунальних послуг. Нові незалежні державні грантодавці (Національний фонд досліджень України, Український фонд стартапів, Фонд Президента України з підтримки освіти, науки та спорту) поки що покривають лише невелику частку потреб у фінансуванні різних видів досліджень.

Статус бюджетної установи накладає на наукові установи та ЗВО суттєві правові та фінансові обмеження, які заважають їм ефективно використовувати кошти і бути конкурентоздатними на ринку праці, роблять співпрацю непривабливою для приватних партнерів.

Проблеми людського капіталу

Відтік мізків, низька привабливість наукової кар'єри для молоді протягом багатьох років поступово погіршувала якість людського потенціалу у сфері НДРІ, і призвела до постійного скорочення чисельності науковців та частки молодих учених. Хибні пріоритети в науковій кар'єрі (виконання формальних вимог для отримання звань і ступенів), незалежність рівня оплати праці від фактичних результатів роботи призвели до розквіту імітації науки, порушень академічної доброчесності, які в деяких галузях стали системним і масовим явищем.

Наукова спільнота має слабку самоорганізацію, нестача можливостей отримання вченими незалежного фінансування робить їх надто залежними від адміністрації всіх рівнів. Низька заробітна плата та дуже незначне фінансування наукового співробітництва, стажувань, участі у конференціях має наслідком низьку академічну мобільність і слабкі горизонтальні зв'язки, що робить український ринок праці в науковій сфері дуже локальним; як наслідок, типовою є наукова й педагогічна кар'єра в одній установі від аспірантури до виходу на пенсію, що гостро суперечить світовим тенденціям.

Система вищої освіти, за винятком окремих острівців якості, не в змозі готувати дослідників на світовому рівні. Зв'язок між вищою освітою та НДРІ є слабким. Система науково-дослідних підрозділів при ЗВО фактично припинила своє існування.

Проблеми дослідницької інфраструктури

Застаріла та недостатня дослідницька інфраструктура (від будівель до обладнання) сильно обмежує можливості розвитку сфери НДРІ, а її модернізація потребує значних коштів. Відсутні детальні дані про стан наявної дослідницької інфраструктури, не розроблено ані стратегії розвитку інфраструктури, підкріпленої ресурсами, ні механізмів колективного використання та управління дослідницькою інфраструктурою. Недостатньо використовуються можливості використання іноземної дослідницької інфраструктури.

Проблеми інтеграції у світовий дослідницький простір

Відсутня стратегія інтернаціоналізації науково-інноваційної сфери, яка б передбачала системну роботу із залучення іноземних партнерів на всіх рівнях (наукових установ, ЗВО, дослідницьких фондів, наукових видань), у тому числі з використанням потенціалу української наукової діаспори. Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору, затверджена лише на рівні міністерського наказу, вже встигла застаріти, а для її імплементації відсутні необхідні ресурси.

Вкрай низький рівень фінансування міжнародного співробітництва, а також недостатнє володіння науковців іноземними мовами є перепонами на шляху інтеграції до світового наукового процесу.

Міжнародне співробітництво ускладнене несумісністю української та європейської нормативно-правової бази, бюрократичними та фінансовими обмеженнями. Відсутність чіткої державної політики з інтернаціоналізації науки сприяє деструктивним тенденціям наукового ізоляціонізму та містечковості.

Проблеми, спричинені війною.

Хоча повномасштабна війна додала низку нових викликів – скорочення і без того недостатнього фінансування, руйнування дослідницької інфраструктури, розпад наукових колективів, відтік мізків, визначальним для розвитку наукової сфери все ж залишається подолання описаних вище проблем, які сформувалися досить давно і лише загострилися після початку повномасштабного вторгнення.

II. Ключові положення реформування сфери наукових досліджень, розробок та інновацій

Слід невідкладно розпочати роботу з системного перегляду державної політики у сфері НДРІ в контексті відновлення України та викликів, пов'язаних з курсом на членство в ЄС. Дослідження, розробки та інновації слід сприймати як основу сталого розвитку економіки України, при цьому ключове значення має збереження і розвиток людського капіталу. Реформа сфери НДРІ повинна бути частиною загальної реформи економіки та суспільної сфери країни з орієнтацією на розвиток наукоємних виробництв та послуг і розбудову ефективної соціальної та інформаційної політики, що стимулюватиме попит на відповідні дослідження і розробки, у тому числі для забезпечення обороноздатності держави.

Нижче наведені основні положення та напрями здійснення пропонованої реформи, які охоплюють

- зміну системи управління сферою досліджень і розробок;
- зміну принципів базового фінансування науки та вищої освіти;
- розбудову багатоканальної системи конкурсного фінансування НДРІ;
- розширення автономії наукових установ та наукових колективів, дерегуляцію наукової діяльності;
- цифровізацію збору та аналізу даних у сфері НДРІ;
- заходи для інтеграції української науки до європейського та світового дослідницького простору.

1. Реформа системи управління сферою НДРІ

Цей напрям реформування спрямований на зміну розподілу повноважень між органами влади, що здійснюють управління у сфері НДРІ та відокремлення функцій формування державної політики від функцій реалізації цієї політики, з метою підвищення ефективності системи управління.

За Міністерством освіти і науки доцільно залишити функції **формування державної політики** у сфері НДРІ, у тому числі формування (у взаємодії з іншими ЦОВВ) тематики державних цільових науково-технічних програм. Слід також розглянути можливість *розділення МОН на два окремих ЦОВВ*, один з яких би відповідав за дошкільну, середню і професійно-технічну освіту, а інший – за вищу освіту та науку.

Національна рада з питань розвитку науки і технологій повинна відігравати активну роль у процесі розробки нових політик, збору та оцінювання пропозицій, що надходять від інших стейкхолдерів. Для надання цьому органу спроможності, що відповідає поставленим перед ним задачам, потрібно здійснити низку кроків. Так, для підготовки аналітичних матеріалів, розробки пропозицій щодо системних змін до законодавства у науковій сфері необхідним є створення *аналітичного підрозділу для супроводу діяльності Нацради*. Практика функціонування Нацради показала нагальну необхідність зміни принципів формування Адміністративного

комітету: наразі для великої частини членів цього комітету сфера НДПІ слабо пов'язана з їхніми посадовими обов'язками, а необхідність затвердження КМУ кожної зміни до складу Адміністративного комітету призводить до багатомісячних затримок перед скликанням засідань Нацради. Для розв'язання цієї проблеми доцільно змінити принцип формування Адміністративного комітету, *визначивши, що за посадою до нього мають входити представники державних органів, які безпосередньо відповідають за наукову чи інноваційну діяльність у тих державних органах, які вони представляють.* Доцільним також видається залучення до роботи Нацради профільного віцепрем'єрміністра з повноваженнями співголови Нацради. Нарешті, слід долучати до роботи Нацради керівників або представників найбільших державних та приватних наукоємних підприємств як радників Адміністративного комітету.

Функції *реалізації державної політики* у сфері НДПІ доцільно розділити на декілька незалежних одна від одної ланок:

Забезпечення системи конкурсного фінансування. Сюди належать такі інституції, як Національний фонд досліджень України, Фонд Президента України з підтримки освіти, науки та спорту, Фонд інноваційного розвитку (Український фонд стартапів). Рекомендуємо, за участі Нацради та з залученням представників інших державних органів та бізнесу, розробити план структури мережі фінансуючих інституцій у сфері НДПІ. Доцільно диверсифікувати цю ланку, розбудувати мережу таких інституцій, націлених на підтримку різних видів досліджень, розробок та інновацій, уникаючи при цьому дублювання напрямів підтримки. Зокрема, для закриття «долини смерті» між науковою та інноваційною діяльністю доцільно заснувати Фонд підтримки наукових розробок або ж розширити відповідним чином функціонал Українського фонду стартапів. До цієї ж ланки має належати орган, що здійснював би конкурсне фінансування за державними цільовими програмами (це може бути як Національний фонд досліджень, так і окремий фонд), і орган, який би здійснював розподіл на конкурсних засадах бюджетного фінансування досліджень та розробок в галузі оборонних і безпекових технологій (Агентство оборонних технологій).

Виконання функцій засновника наукових установ та здійснення базового фінансування (виконання функцій єдиного головного розпорядника бюджетних коштів), державного нагляду за управлінням державним/комунальним майном, переданим науковій установі в управління/користування, формування наглядових рад наукових установ за встановленими законом критеріями. Для загальної координації здійснення цих функцій доцільно створити окремий «парасольковий» державний орган – Національне агентство науки і технологій, яке визначатиме стратегію і пріоритети реалізації державної політики в сфері науки і технологій, координуватиме ефективний розвиток дослідницьких установ усіх підпорядкувань і форм власності.

Виконання функцій здійснення оцінювання результатів наукової та інноваційної діяльності. Для цього доцільно створити окремий орган – Національне агентство з оцінювання наукової діяльності, оскільки важливим є, щоб орган, що виконує цю функцію, був організаційно і фінансово повністю незалежним від органів, які виконують функції засновників наукових установ та/або здійснюють

фінансування наукової та інноваційної діяльності. Зокрема, до функцій цього органу повинні належати розробка методик оцінювання, поповнення бази даних незалежних експертів, реалізація відповідних функцій у національній електронній науково-інформаційній системі URIS.

Функції самоврядування наукової спільноти. Слід стимулювати створення та сприяти діяльності фахових наукових товариств, асоціацій і т.п., залучати їх до вироблення галузевих стандартів та критеріїв якості досліджень, до виконання експертних та дорадчих функцій, сприяти збільшенню ваги репутаційних чинників у науковій кар'єрі окремих науковців та формуванні іміджу наукових інституцій, запобігаючи таким чином проявам академічної недоброчесності.

2. Зміна принципів базового фінансування науки та вищої освіти

Базове фінансування є тим каналом фінансування, що забезпечує стабільність і прогнозованість функціонування наукових установ і ЗВО, стабільність фінансування фундаментальних досліджень. Метою цього напряму реформування є перехід від поточної системи базового фінансування за залишковим принципом на основі непрозорих «традиційних» квот та наявної кількості працівників до прозорої моделі базового фінансування, яка прямо залежить від результатів наукової діяльності (*performance-based funding*) і таким чином стимулює якість досліджень та підвищує ефективність використання коштів.

Реалізація цієї реформи повинна розпочинатися з впровадження оновленої системи *оцінювання наукової діяльності* наукових установ та ЗВО. Таке оцінювання, яке здійснюватиметься для наукових установ та ЗВО будь-якого підпорядкування (крім організацій оборонно-безпекової сфери) єдиним органом – Національним агентством з оцінювання наукової діяльності, повинно

- проводитися з максимально широким залученням провідних іноземних експертів;
- оцінювати якість наукового доробку установи/ЗВО, орієнтуючись на кращі світові стандарти і практики;
- базуватися на використанні даних, що піддаються верифікації;
- враховувати специфіку різних галузей та різних видів наукової діяльності;
- формувати висновки оцінювання на рівні окремих структурних підрозділів, з яких далі складається оцінка установи/ЗВО в цілому.

Орган, що здійснює оцінювання наукової діяльності, повинен бути відокремлений від органів формування та реалізації політики.

На основі результатів оцінювання приймається рішення про отримання установою/ЗВО оновленого правового статусу з розширеною автономією (див. нижче); для установ/ЗВО суспільної (державної чи комунальної) власності, приймаються урядові рішення про їх реорганізацію (з можливим перетворенням на інший тип юридичної особи, злиттям, переходом окремих структурних підрозділів до інших юридичних осіб, зміною підпорядкування тощо) або ліквідацію.

З мережі наукових установ, що за результатами оцінювання отримали оновлений статус наукової установи, можуть формуватися наукові об'єднання, кластери, як регіонального, так і національного рівня, на добровільній основі.

Надалі наукові установи та ЗВО з визначеною періодичністю (наприклад, один раз на 5 років) проходять процедуру оцінювання їхньої наукової діяльності, а базове фінансування наукових установ суспільної власності розподіляється за визначеною законодавством формулою залежно від минулих результатів оцінювання наукової діяльності.

Для ЗВО, сумарне базове фінансування наукової та освітньої діяльності повинно визначатися на основі збалансованого врахування результатів оцінювання таких показників, як якість освіти, якість викладацького складу та якість досліджень, при цьому результати оцінювання наукової діяльності повинні мати значну вагу у визначенні сумарного обсягу фінансування. Слід відійти від поточної практики, коли визначальним чинником фінансування університету є кількість студентів, оскільки це створює хибні пріоритети, стимулюючи кількість замість якості, і не відповідає реальним потребам суспільства. Варто також розглянути можливість поділу ЗВО на дві категорії – дослідницькі і навчальні, з застосуванням до них різних вагових коефіцієнтів у формулі базового фінансування.

І для наукових установ, і для ЗВО, формула базового фінансування повинна забезпечувати тяглість та прогнозованість фінансування, що передбачає відсутність різких змін у рівні фінансування, тобто коливання результатів оцінювання повинні напряму впливати не на самі обсяги фінансування, а на їх річний приріст/падіння.

3. Формування багатоканальної системи фінансування НДРІ

Метою цього напряму реформування, в рамках загальної реформи сфери НДРІ, є створення диверсифікованої екосистеми конкурсного фінансування науки, яка покривала б потреби різних видів досліджень і розробок (фундаментальні, прикладні, інноваційні), різних етапів кар'єри науковця, різних рівнів організації (інституційні, колективні, індивідуальні гранти), дозволяла б гнучко спрямовувати тематику досліджень на вирішення конкретних наукоємних проблем безпекової політики, економічного та суспільного розвитку держави, стимулювати якість досліджень шляхом адресної підтримки осередків передової науки.

Слід підкреслити, що для отримання відчутного ефекту від вкладання коштів у НДРІ, загальний обсяг фінансування (базового та конкурсного) цієї сфери повинен бути значно збільшений. У середньостроковій перспективі (10 років) орієнтиром для рівня фінансування сфери НДРІ має бути середній наразі показник країн ЄС 2% ВВП, з яких близько половини є позабюджетними коштами.

Конкурсне фінансування вже на першому етапі реформи повинно складати не менше 20% від загального обсягу фінансування і таким чином бути суттєвим доповненням до основного каналу – базового фінансування, яке розподіляється на основі оцінювання результатів наукової діяльності. У подальшому, частку конкурсного фінансування доцільно наростити до 30-40%.

Система конкурсного фінансування повинна включати в себе:

- інституційне, проєктне та індивідуальне грантове фінансування через Національний фонд досліджень та інші спеціалізовані фонди;
- фінансування (проєктне та інституційне) за державними цільовими програмами відповідно до державних стратегічних пріоритетів;
- державне замовлення на дослідження та розробки в галузі оборонних і безпекових технологій, яке розподіляється через спеціалізовану агенцію (Агентство оборонних технологій);
- програми співфінансування дослідницьких проєктів з бізнесом та іноземними партнерами;
- фінансування розвитку дослідницької інфраструктури, зокрема, центрів колективного користування науковим обладнанням.

Доцільно невідкладно впровадити програму підтримки кращих науковців (Національна система дослідників) шляхом надання індивідуальних грантів, без прив'язки до конкретних проєктів, на основі наукового доробку, оцінюваного за світовими стандартами; регіональний пілотний проєкт цього типу «Львівська система дослідників» (<https://scientist.lvivcity.gov.ua/>) був реалізований у 2019 році. Такий канал фінансування є особливо важливим для підтримки науковців у воєнний період, тому варто його реалізувати швидко, із залученням коштів міжнародної технічної допомоги. Також, зокрема, доцільно запровадити державну цільову програму відбору та підтримки обдарованої молоді на етапах отримання середньої та вищої освіти з метою запобігання відтоку мізків.

На тлі значного розширення і диверсифікації конкурсного фінансування слід вживати всіх заходів до дебіюрократизації адміністрування проєктів. Для зменшення адміністративного навантаження на вчених – наукових керівників проєктів, доцільно стимулювати створення офісів грантової підтримки в ЗВО, наукових установах або кластерах наукових установ.

4. Розширення автономії наукових установ та наукових колективів, дерегуляція наукової діяльності

Цей напрям реформування полягає у зміні системи управління наукових установ з огляду на розширення їхньої наукової, господарської та фінансової автономії, а також розширення прав наукових керівників, що очолюють наукові колективи і безпосередньо відповідають за реалізацію наукових проєктів. Метою є створення сприятливих умов для плідної праці науковців, підвищення ефективності використання коштів науковими установами.

Наукові установи суспільної власності, що успішно пройшли процедуру оцінювання, мають отримати оновлений правовий статус, що, зокрема, передбачає: право самостійно розпоряджатись отриманими ними коштами (з будь-яких джерел) відповідно до цілей діяльності установи та умов договорів щодо фінансування (цільового призначення коштів тощо), у тому числі право самостійно встановлювати систему оплати праці (відхід від тарифної сітки); право вступати в об'єднання з іншими науковими установами; засновувати дочірні юридичні особи

для здійснення інноваційної діяльності; право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, спрямовану на проведення НДРІ, за спрощеними правилами (право на прямі закупівлі матеріалів та обладнання за кордоном у тому разі, коли це є економічно вигідним; право декларувати відповідність матеріалів наукового призначення вимогам законодавства при перетині ними митного кордону України, а також гарантувати безпечне зберігання, цільове використання й нерозповсюдження цих матеріалів за межі установи, у якій проводяться відповідні дослідження чи розробки, без необхідності звернення до будь-яких дозвільних органів; право здійснення безмитного транскордонного некомерційного обміну унікальними матеріалами і зразками наукового призначення, які є продуктами наукової діяльності українських і закордонних суб'єктів такої діяльності. Для стимулювання залучення позабюджетних коштів (бізнесу та закордонних джерел) слід максимально дерегулювати використання коштів спецфонду наукових установ, зокрема, у частині спрощення закупівель, використання поточних рахунків у державних банках поза системою Держказначейства, звільнення від сплати ПДВ, зниження ставок ПДФО та ЄСВ.

При встановленні обсягу прав наукових установ суспільної власності доцільно за зразок взяти закон ФРН про наукову свободу (Wissenschaftsfreiheitsgesetz).

Оновлена система управління науковою установою повинна базуватися на законодавчо визначеному балансі повноважень директора установи та колегіальних органів управління. Основний колегіальний орган управління (вчена чи науково-технічна рада) обирається зі складу наукових працівників, визначає стратегію розвитку установи та її внутрішню політику, тоді як директор наукової установи відповідає за реалізацію цієї стратегії та організацію поточної діяльності установи. Іншим колегіальним органом управління, який створюється засновником для делегування своїх окремих повноважень, має бути наглядова рада, до складу якої входять представники засновника та зацікавлених зовнішніх сторін (відповідно до профілю діяльності установи – представники міжнародних партнерів, партнерів з бізнесу, промисловості тощо). До повноважень наглядової ради може належати, зокрема: погодження статуту наукової установи та змін до нього, нагляд за дотриманням статуту; укладання контракту з обраним у визначеному статуті порядком директором; звільнення директора (за власною ініціативою, за поданням основного колегіального органу управління або за поданням засновника); погодження стратегії розвитку, фінансового плану, затвердження фінансового звіту наукової установи; погодження системи оплати праці; погодження рішень про заснування дочірніх підприємств, про укладення договорів партнерства з іншими установами та організаціями, входження установи до наукових об'єднань тощо.

Принципи формування організаційної структури наукової установи та її основного колегіального органу управління повинні базуватися на понятті наукового колективу («лабораторії») – групи науковців, що здійснює дослідження в рамках певної, відмінної від інших колективів установи, тематики і очолюється науковим керівником. Науковий колектив утворюється за рішенням основного колегіального органу управління як постійний (на основі базового фінансування) або як тимчасовий (на основі отриманого конкурсного фінансування); склад

наукового колективу формується його науковим керівником. Необхідно закріпити право наукових керівників наукових колективів розпоряджатися отримуваним ними конкурсним та базовим фінансуванням (за винятком непрямих видатків, якими розпоряджається директор).

Загалом, саме наукові колективи, а не установи, повинні розглядатися як основна структурна одиниця в загальній системі управління науковою діяльністю, оскільки саме вони є основними виробниками наукового продукту і їхня спроможність (якість кадрового складу, обладнання, умови праці) є визначальною для прогресу в науковій сфері.

Доцільно також ввести законодавче вікове обмеження (в інтервалі 65-70 років) для зайняття керівних наукових і науково-педагогічних посад в наукових установах і ЗВО суспільної власності.

5. Цифровізація збору та аналізу даних у сфері НДРІ

Метою цифровізації збору даних у сфері НДРІ є підвищення надійності цих даних, сприяння їхньому використанню для прийняття обґрунтованих рішень при формуванні державної політики, мінімізація витрат часу дослідників, аналітиків і розробників політики у сфері НДРІ, спрощення доступу до відповідної інформації для бізнесу та громадян.

Пріоритетним завданням цього напряму реформування є завершення, із залученням коштів міжнародної технічної допомоги, розробки національної електронної науково-інформаційної системи (URIS) і повноцінний запуск усіх її модулів, з метою повної цифровізації збору та аналізу даних у сфері НДРІ. Основним принципом збору даних має бути те, що жодна інформація не повинна запитуватися двічі.

Передбачається, що URIS відіграватиме важливу роль основного джерела даних та цифрового інструменту

- для оцінювання наукової діяльності;
- для формування звітності всіх рівнів – від атестації наукових та науково-педагогічних співробітників до звітів за проєктами та звітів наукової установи/ЗВО в цілому;
- для прийняття обґрунтованих рішень при формуванні державної політики, зокрема стратегії розвитку дослідницької інфраструктури, розвитку людського капіталу тощо.

6. Інтеграція до європейського і світового дослідницького простору

Доцільно перш за все оновити Дорожню карту інтеграції України до ЄДП та затвердити її (разом з відповідним планом заходів) на рівні постанови уряду, з виділенням належних ресурсів для імплементації.

У рамках зобов'язань, взятих на себе Україною на шляху до вступу до ЄС, важливу роль відіграють виклики, пов'язані з переходом на «зелені» технології.

Доцільно вже зараз запровадити відповідну національну цільову програму підтримки науково-дослідних проєктів, спрямованих на розв'язання цих проблем.

Доцільно розробити систему стимулів для розвитку міжнародного співробітництва на рівні наукових установ та ЗВО. Таким стимулом могло б бути запровадження додаткової державної інституційної цільової підтримки (збільшеного базового фінансування) тих установ/ЗВО, що успішно взяли участь у конкурсах програм Горизонт Європа, COST, Euratom, інших престижних програмах закордонних фондів та організацій (CNRS, DFG, Royal Society, NSF, CRDF, NATO тощо). Урахування відповідних показників варто передбачити при розробці методики оцінювання наукової діяльності ЗВО та наукових установ, а відповідні завдання вносити як КРІ до контрактів ректорів ЗВО та директорів наукових установ.

Необхідно забезпечити якомога швидший запуск та ефективну роботу Офісу «Горизонт Європа» на базі Національного фонду досліджень України, з одночасним забезпеченням фінансування роботи Національних контактних пунктів програми «Горизонт Європа» та підтримки роботи представників України в комітетах програми «Горизонт Європа» і ЄДП.

Слід стимулювати створення ефективно діючих офісів грантової підтримки у ЗВО та наукових установах, а також запустити відповідні програми тренінгу кадрів для таких офісів.

Слід максимально спростити створення в Україні наукових центрів передової науки (Centers of Excellence) з міжнародним фінансуванням, забезпечивши їм максимальне державне сприяння (виділення приміщень, адміністративний супровід тощо)

У період дії воєнного стану важливо впровадити прозорий і ефективний механізм видачі дозволів для здійснення закордонних поїздок науковців, якщо такі поїздки необхідні для реалізації міжнародних проєктів з повним чи частковим закордонним фінансуванням.

Слід створити платформу для системної комунікації з представниками української наукової діаспори, що вже довгий час працюють у провідних університетах та наукових установах, з метою залучення їх до різних форм міжнародного співробітництва: спільних проєктів з українськими науковими колективами, участі у експертизі національних дослідницьких проєктів, оцінюванні наукової діяльності українських наукових установ/ЗВО та участі у їхніх наглядових органах. Окремим напрямом роботи з представниками української наукової діаспори повинна бути комунікація з вченими, що виїхали за кордон нещодавно, з метою збереження їхніх зв'язків з українськими науковими установами, визначення перспектив повернення в Україну (зокрема, шляхом проведення опитувань) і подальшого сприяння їхній реінтеграції.